

Sonja Novak Lukanović

Dodatek za dvojezičnost v javnih ustanovah na narodnostno mešanih območjih v Sloveniji¹

Izvleček

V pričujočem poglavju je podan kratek oris zakonodaje, povezane z izvajanjem institucionalne dvojezičnosti. Posebej je izpostavljen program dodatka za dvojezičnost, kot eden izmed pomembnih instrumentov politike v Republiki Sloveniji za izvajanje dvojezičnosti v javnih ustanovah na narodnostno mešanih območjih. Predstavljeni so različni instrumenti in dejavniki, ki zaznamujejo tako notranjo kot zunanjo jezikovno ureditev na narodnostno mešanih območjih. V zaključku so predstavljeni izbrani empirični podatki, povezani z uspešnostjo oziroma neuspešnostjo dodatka za dvojezičnost, ki predstavljajo empirični del projekta *Institucionalna dvojezičnost na narodnostno mešanih območjih v Sloveniji: evalvacija dodatka za dvojezičnost*.

Ključne besede: narodnostno mešano območje, dodatek za dvojezičnost, javne ustanove, stopnja znanja manjšinskega jezika, stališča.

1 Prispevek je rezultat dela v okviru projekta *Institucionalna dvojezičnost na narodnostno mešanih območjih v Sloveniji: evalvacija dodatka za dvojezičnost* (J6-9373), ki ga je sofinancirala Javna agencija za raziskovalno dejavnost Republike Slovenije iz državnega proračuna.

1 Uvod

V Sloveniji sta dve etnično (ali narodnostno) mešani območji, in sicer Prekmurje na severovzhodnem delu države ter priobalni del slovenske Istre. Madžarsko govoreča manjšina živi v Prekmurju, italijansko govoreča pa je strnjena v Istri. V popisu prebivalstva iz leta 2002 se je 6.243 ljudi opredelilo za Madžare, kar je 0,32 % prebivalstva Slovenije, in 2.258 ljudi za Italijane, kar pomeni 0,11 % prebivalstva države. Slovenska nacionalna jezikovna politika temelji na načelu zagotavljanja enakovrednega položaja obeh narodnih manjšin na narodnostno mešanih območjih. Ustava Republike Slovenije v 11. členu določa: »Uradni jezik v Sloveniji je slovenščina. Na območjih občin, v katerih živita italijanska ali madžarska narodna skupnost, je uradni jezik tudi italijanščina ali madžarščina.« Jezikovna politika v Sloveniji zajema različna področja, vključno z izobraževanjem, javnimi službami in mediji (za pregled gl. npr. Medvešek in Bešter 2016; Novak Lukanović in Limon 2012, 2014; Čok in Zudič Antonič 2012; Zudič Antonič 2011; Zudič Antonič in Zorman 2004; Dular 2002, 2008; Štrukelj 1993, 1998; Toporišič 1991). Glede javne uprave je v 62. členu Ustave določeno: »Vsakdo ima pravico, da pri uresničevanju svojih pravic in dolžnosti ter v postopkih pred državnimi in drugimi organi, ki opravljajo javno službo, uporablja svoj jezik in pisavo na način, ki ga določi zakon.« To pomeni, da imajo javni uslužbenci, ki delajo v javni upravi na teh dveh narodnostno mešanih območjih, pravico, da na delovnem mestu uporabljajo svoj jezik. Pravico do uporabe svojega jezika pa imajo tudi državljani pri uresničevanju svojih pravic v postopkih pred državnimi in drugimi organi, ki opravljajo javno službo. Za izvajanje ustavne določbe je torej potrebna institucionalna dvojezičnost, to je zmožnost javnih organov, da uporabljajo oba jezika tako v medsebojni komunikaciji kot v komunikaciji z uporabniki (notranja in zunanja komunikacija). V zakonodaji so ustavne določbe formalno uresničene: pogoj za zaposlitev v javnem sektorju na dveh narodnostno mešanih območjih je znanje tako večinskega kot manjšinskega jezika, kar omogoča uresničevanje institucionalne dvojezičnosti. Pregled zakonodaje² nam brez dvoma potrjuje, da je namen jezikovne politike v Sloveniji vplivati na deležnike in tako omogočiti doseganje in uresničevanje ciljev, ki jih na področju zagotavljanja institucionalne dvojezičnosti na narodnostno mešanih območjih oblikuje politika.

V pričujočem prispevku podajamo kratek oris zakonodaje, povezane z izvajanjem institucionalne dvojezičnosti. Predvsem izpostavljamo program dodatka za dvojezičnost kot enega izmed instrumentov politike v Republiki

2 Pregled zakonodaje vsebujeta dokument *Normativna ureditev dvojezičnega poslovanja* (2018) in *Načrt ukrepov Vlade Republike Slovenije za izvajanje predpisov na področju dvojezičnosti 2015–2018* (2015).

Sloveniji za izvajanje dvojezičnosti v javnih ustanovah na narodnostno mešanih območjih. Nato izpostavljam različne instrumente in dejavnike, ki zaznamujejo tako notranjo kot zunanjo jezikovno ureditev na narodnostno mešanih območjih. V zaključku podajamo tudi izbrane empirične podatke povezane z uspešnostjo oziroma neuspešnostjo dodatka za dvojezičnost, ki smo jih pridobili v okviru projekta *Institucionalna dvojezičnost na narodnostno mešanih območjih v Sloveniji: evalvacija dodatka za dvojezičnost*.

2 Izbor zakonodaje za uresničevanje/izvajanje dvojezičnosti na narodnostno mešanih območjih v Sloveniji

Dodatek za dvojezičnost ima v Sloveniji dolgo tradicijo, čeprav natančen zgodovinski prikaz do danes še ni bil raziskan. Še vedno ne vemo natančno, kdo ga je predlagal, kdaj in katere okoliščine so vplivale, da so ga začeli uvajati. V delovnem gradivu je navedeno, da (Göncz 2020)³:

prve razprave o morebitni stimulaciji 'javnih uslužbencev' oz. tistih, ki so pri svojem delu, poleg slovenščine, uporabljali tudi italijanski in madžarski jezik, so se prvič 'javno' pojavile na sejah Komisije za narodnosti pri CK ZKS. Morda so to problematiko omenjali tudi že prej, vendar konkretno so se člani omenjene 'partijske' komisije šele v januarju 1960 opredelili do tega vprašanja. Tedanji sklep ni bil strogo zavezujoč, vendar je kljub temu bilo pomembno, da so zaradi motiviranja strokovnih kadrov, ki so jih potrebovali v načrtovanem dvojezičnem sistemu, dvojezični dodatek (stimulacijo) opredelili kot 'odprto vprašanje', ki ga bo potrebno ustrezno urediti. Po omenjeni ugotovitvi so bile napotene določene občinske in republiške 'službe', da pri pripravi proračunov iščejo možnosti glede tovrstne stimulacije za zaposlene na področju dvojezičnega poslovanja, šolstva, kulture, medijev itd.

Göncz (2012) nadaljuje »da je omenjeni sklep v okviru CK ZKS izražal zgolj politično stališče (sicer v tedanjih časih zelo pomembno!), nikakor pa ni pomenilo zakonske osnove glede vzpostavitve sistema stimulacije zaposlenih v javnem sektorju, ki so pri svojem delu uporabljali tudi jezika avtohtonih narodnih skupnosti.«

3 Raziskovalno se z zgodovino dodatka za dvojezičnost v okviru projekta *Institucionalna dvojezičnost na narodnostno mešanih območjih v Sloveniji: evalvacija dodatka za dvojezičnost* ukvarjata László Göncz in Attila Kovács. Informacija, ki jo navajamo, je povzete neobjavljenega gradiva.

Ko raziskujemo začetek zakonskega urejanja uvedbe dvojezičnega dodatka, je pomembno poudariti, da je šele Ustava Socialistične republike Slovenije (SRS) iz leta 1963 prvič določila posebne pravice italijanske in madžarske narodnosti v Republiki Sloveniji (77. člen). Brez dvoma je pri tem imel pomembno politično vlogo Centralnega komiteja Zveze komunistov Slovenije (CK ZKS), predvsem njegovi pokrajinski odbori in komisije. Na osnovi sprejetih ustavnih določb so v drugi polovici šestdesetih let prejšnjega stoletja tudi občinski statuti vsebovali določbe glede zagotavljanja pravic avtohtonih narodnih skupnosti na »višjem nivoju«. Vendar vse to še ne pomeni, da se je tudi glede dejanske izvedbe ustavnih določb naredil »korak naprej«, vključno z uvedbo dvojezičnega dodatka.

Ustava SRS iz leta 1974 (250. in 251. člen) je nadgradila pravno zaščito avtohtonih narodnih skupnosti in prav na tej osnovi so določbe področnih zakonov in podzakonskih aktov, ki so se nanašale na državno upravo kot pogoj zaposlovanja na narodnostno mešanem območju, določale enakovredno znanje slovenskega jezika in jezika narodnosti. Tudi po tem »koraku« izvedba zakonskih določb v prakso ni bila celovito uresničena in konkreten ukrep – dodatek za dvojezičnost – ni bil uveden.

Sistemsko zagotavljanja dvojezičnega dodatka je postalo urejeno po letu 1992. Tako sklep Vlade Republike Slovenije o koeficientih za določanje osebnih dohodkov (1992) predstavlja podlago za določitev dvojezičnega dodatka, ki se je kasneje s številnimi zakoni in uredbami nadgradil v cilju uspešnega izvajanja dvojezičnosti in zagotavljanja enakopravnosti italijanske in madžarske narodne skupnosti v Sloveniji. Kljub postavitvi zakonskih podlag pa je za učinkovitost dodatka za dvojezičnost potrebna tudi širša družbena podpora.

Ker ima pri uspešnosti/neuspešnosti oziroma učinkovitosti/neučinkovitosti dodatka za dvojezičnost pomembno vlogo zakonodaja, velja izpostaviti nekatere zakone in uredbe,⁴ ki zagotavljajo temelje, da se izvaja institucionalna dvojezičnost na narodnostno mešanih območjih v Sloveniji ter na ta način zagotavlja enakopravna raba manjšinskega jezika v institucijah javnega sektorja. Celovita predstavitev zakonodaje, ki posega na področje varstva pravice avtohtone italijanske in madžarske narodne skupnosti do rabe svojega jezika, presega namen pričujočega prispevka, zato omenjamo samo nekatere, po naši oceni temeljne zakone, kot na primer *Zakon o državni upravi*, ki v okviru 4. člena določa:

Na območjih občin, v katerih živita avtohtoni italijanska oziroma madžarska narodna skupnost, je uradni jezik v upravi tudi italijanščina oziroma madžarščina. Na teh območjih uprava posluje tudi v jeziku narodne skupnosti. Če stranka v postopku uporablja jezik narodne skupnosti, uprava vodi postopek v jeziku narodne

4 Glej opombo 2.

skupnosti in izdaja pravne in druge akte v postopku v slovenščini in v jeziku narodne skupnosti. Pred začetkom postopka mora organ seznaniti stranko s to pravico.

V okviru 4. člena je tudi določeno, da »kadar je upravni organ na prvi stopnji vodil postopek v italijanščini oziroma madžarščini, mora biti tudi drugostopni akt izdan v istem jeziku«.

Tudi *Zakon o splošnem upravnem postopku* med drugim določa, da na območjih lokalnih skupnosti, kjer sta pri organu poleg slovenskega jezika uradna jezika tudi italijanski oziroma madžarski jezik, upravni postopek teče v slovenskem jeziku in jeziku narodne skupnosti, če stranka v tem jeziku vloži zahtevo, na podlagi katere se postopek začne, oziroma če stranka to zahteva kadarkoli med postopkom. Podrobneje določbe omenjenega zakona v zvezi z upravnim poslovanjem vsebinsko razčlenjuje *Uredba o upravnem poslovanju*, ki na dvojezičnem območju zagotavlja enakovrednost uradnih jezikov pri upravnem poslovanju organov, ki izvršujejo upravno funkcijo, s čimer se zagotavlja izpolnjevanje ustavnopravnih obveznosti iz 5., 11. in 64. člena Ustave Republike Slovenije.

Številni področni zakoni (s področja kulture, izobraževanja, zdravstvene in lekarniške dejavnosti, kmetijstva, sodišč, tožilstva, odvetništva, notariata, policije, medijev, knjižničarstva itd.) izrecno določajo *poslovanje* s strankami tudi v jeziku narodnih skupnosti. Nekateri posebni zakoni, v skladu s katerimi morajo organi, javni zavodi, javne agencije, javni skladi, javni gospodarski zavodi ali druge osebe javnega prava poslovati tudi v jeziku narodnih skupnosti, sodijo v pristojnost posameznih resornih ministrstev. V okviru Vlade Republike Slovenije delujejo delovne skupine za izvajanje jezikovne politike Republike Slovenije in za pripravo ukrepov za izvajanje predpisov na področju dvojezičnosti.⁵

2.1 Znanje jezika narodne skupnosti kot posebni pogoj za zasedbo delovnega mesta

Pri obravnavi dodatka za dvojezičnost in izvajanje dvojezičnosti moramo posebej izpostaviti *Zakon o javnih uslužbencih*, ki vsebuje določbo glede znanja jezika narodne skupnosti kot posebnega pogoja za zasedbo delovnega

5 Tako imamo Medresorsko delovno skupino za spremljanje izvajanja jezikovne politike Republike Slovenije in Delovno skupino za pripravo načrta ukrepov za izvajanje predpisov na področju dvojezičnosti. V okviru tega se pripravljajo tako načrti ukrepov kot poročila o izvedbi ukrepov za izvajanje dvojezičnosti. O tem: *Načrt ukrepov Vlade Republike Slovenije za izvajanje predpisov na področju dvojezičnosti 2015–2018* (2015).

mesta, in sicer se 17. člen (posebni pogoji za zasedbo delovnega mesta) glasi: »Za delovna mesta javnih uslužbencev, ki morajo na podlagi zakona kot uradni jezik uporabljati tudi jezik narodne skupnosti, se kot pogoj določi tudi znanje tega jezika.«

Tudi *Uredba o notranji organizaciji, sistemizaciji, delovnih mestih in nazivih v organih javne uprave in v pravosodnih organih*, ki ureja vsebino sistemizacije delovnih mest, določa, da se pri posameznih delovnih mestih v sistemizaciji navedejo opis nalog in pogoji za opravljanje dela na konkretnem delovnem mestu – tudi posebni pogoj. Pravno podlago za določanje znanja jezika narodne skupnosti kot posebnega pogoja v sistemizaciji delovnih mest v državni upravi daje tudi *Zakon o državni upravi*, ki smo ga že navedli na začetku poglavja o zakonskih določitvah.

2.2 Zahtevana raven znanja jezika narodne skupnosti in preverjanje izpolnjevanja pogoja znanja

Zahtevano raven znanja jezika italijanske ali madžarske narodne skupnosti pri posameznih delovnih mestih javnih uslužbencev predpisujejo že sami področni predpisi (npr. *Sodni red*, *Zakon o posebnih pravicah italijanske in madžarske narodne skupnosti na področju vzgoje in izobraževanja* itd.) ali pa določajo, da delovna mesta in zahtevano raven znanja jezika narodne skupnosti določi predstojnik organa oziroma poslovodni ali drugi pristojni organ javnega sektorja (npr. *Zakon o organiziranosti in delu v policiji*, *Zakon o priznavanju poklicnih kvalifikacij zdravnik, zdravnik specialist, doktor dentalne medicine in doktor dentalne medicine specialist* itd.).

Predstojnik določi pogoj (znanje jezika narodnosti) pri posameznem delovnem mestu v sistemizaciji in upošteva izrecno določbo področnega zakona o zahtevani ravni znanja jezika narodne skupnosti ali pa vsebino nalog posameznega delovnega mesta določi sam, prav tako pa tudi, kakšna raven znanja jezika narodne skupnosti je za opravljanje nalog na posameznem delovnem mestu potrebna.

Pri določanju ravni znanja jezika narodne skupnosti se upošteva referenčni okvir, ki ga je postavil Svet Evrope *Common European Framework of Reference for Languages* oziroma Skupni evropski jezikovni okvir (SEJO) (Skupni evropski jezikovni okvir: učenje, poučevanje, ocenjevanje 2011). SEJO jezikovno znanje opredeljuje na šestih naraščajočih ravneh, združenih v tri širše ravni (A1 in A2, B1 in B2, C1 in C2), glede na tri vrste jezikovne dejavnosti: sprejemanje (poslušanje in branje), tvorjenje (govorjenje in pisanje) in interakcijo (govorno in pisno). SEJO predstavljale referenčni okvir in ne pomeni normativnega orodja oziroma predpisa. Referenčni okvir se uporablja tudi za raven znanja jezika narodne skupnosti. Uporaba le-tega ima prednost,

ker omogoča, da se pri oceni znanja jezika uporabijo lestvice glede na značilnosti in potrebe posameznih skupin.

Pri oceni znanja jezika narodne skupnosti v povezavi s prejemanjem dodatka za dvojezičnost se ugotavljata dve ravni zahtevnosti: osnovna in višja zahtevnost, kar ustreza poimenovanju v zakonodaji – pasivno in aktivno znanje⁶. Tako znanje jezika na osnovni ravni ustreza ravni A2, znanje na višji ravni pa ravni B2.

Upošteva evropsko jezikovno lestvico znanje jezika narodne skupnosti *na osnovni ravni (A2)* pomeni, da posameznik:

- /.../ razume povedi in pogosto besedišče, ki se nanaša na najbolj temeljne stvari (npr. osnovni osebni in družinski podatki, nakupovanje, neposredno življenjsko okolje, zaposlitev);
- spособen je preprostega vsakdanjega sporazumevanja, pri katerem gre za neposredno izmenjavo informacij o splošnih vsakodnevnih stvareh;
- s preprostimi izrazi zna opisati svoje poreklo in izobrazbo, neposredno življenjsko okolje in stvari, ki se nanašajo na trenutne potrebe.

Znanje jezika narodne skupnosti *na višji ravni (B2)* pomeni, da posameznik:

- /.../ razume poglobitve misli zahtevnih besedil, ne glede na to, ali obravnavajo stvarno ali abstraktno tematiko;
- razume tudi strokovne razprave s svojega strokovnega področja;
- izraža se dovolj spontano in tekoče, da se lahko v vsakdanjih stikih sporazumeva z naravnimi
- govorci brez prehudega napora za obe strani sogovornikov;
- zna oblikovati jasna in natančna besedila v zvezi s široko paleto tem in
- pojasniti svoj pogled na določeno vprašanje, kar vključuje tudi razlago prednosti in slabosti različnih možnosti.

Ustrezna določitev zahtevane ravni znanja jezika italijanske ali madžarske narodne skupnosti je pomembna tudi zaradi dejstva, ker javnim uslužbencem na delovnih mestih, kjer je znanje jezika narodne skupnosti pogoj za opravljanje dela v skladu *Zakonom o sistemu plač v javnem sektorju*, pripada dodatek za dvojezičnost. Kot je zapisano v 28. členu *Zakona o sistemu plač v*

6 Z 12. členom *Uredbe o količnikih za določitev osnovne plače in dodatkih zaposlenim v službah vlade Republike Slovenije in v upravnih organih* je bil za območje lokalnih skupnosti, v katerih živi italijanska ali madžarska narodna skupnost, določen dodatek za aktivno znanje jezika narodne skupnosti v višini 6 % osnove plače in 3 % osnovne plače za pasivno znanje.

javnem sektorju, obstaja možnost dvojezičnega dodatka v višini od 3 % do 15 % osnovne plače javnih uslužbencev:

- dodatek je za učitelje in ostale strokovne delavce v osnovnem in srednjem šolstvu ter vzgojitelje in ostale strokovne delavce v vrtcih ter novinarje Javnega zavoda RTV Slovenija predviden v višini od 12 % do 15 % osnovne plače;
- za ostale javne uslužbence je predviden dodatek v višini od 3 % do 6 % osnovne plače;⁷
- za sodnike, državne tožilce in državne pravobranilce pa je predviden dodatek v višini do 6 % osnovne plače.

Višino dodatka v skladu z zakonodajo določi predstojnik, in sicer na osnovi zahtevane stopnje znanja jezika narodne skupnosti ter dejanske uporabe tega jezika pri opravljanju dela. Glede na *Zakon o sistemu plač v javnem sektorju* morata biti izpolnjena dva pogoja:

- zahtevana raven znanja jezika narodne skupnosti;
- dejanska uporaba tega jezika pri opravljanju dela.

Oba pogoja smo v analitični shemi izpostavili (jezikovna znanja in pogostost rabe jezikovnih znanj) in ju tudi preverjali v empiričnem raziskovanju, o katerem pišemo v posebnem poglavju tega prispevka.

Zakonodaja izpostavlja, da je treba upoštevati in razlikovati javne uslužbence, ki večino delovnega časa ustno ali pisno komunicirajo s strankami in tako v večji meri uporabljajo jezik narodne skupnosti (npr. izdajanje različnih potrdil, prijave prebivališča, vozniška dovoljenja, matične zadeve, splošne informacije idr.), in javne uslužbence, pri katerih iz narave dela izhaja potreba po le občasni uporabi jezika narodne skupnosti (kadrovske postopki idr.). Pri ugotavljanju, koliko zaposleni pri svojem delu dejansko uporablja jezik narodne skupnosti, se upošteva:

- za delovna mesta, na katerih javni uslužbenci pri opravljanju dela uporabljajo jezik narodne skupnosti pretežni del delovnega časa (več kot 70 % delovnega časa), se lahko določita višja raven znanja jezika narodne skupnosti in dodatek v višini 6 %;
- za delovna mesta, na katerih javni uslužbenci pri opravljanju dela uporabljajo jezik narodne skupnosti manjši del delovnega časa oziroma občasno, se lahko določita osnovna raven znanja jezika narodne skupnosti in dodatek v višini 3 %;

⁷ 12. členom *Uredbe o količnikih za določitev osnovne plače in dodatkih zaposlenim v službah vlade Republike Slovenije in v upravnih organih*. Navedeni dodatek se priznava za delovna mesta, za katera je v aktu o notranji organizaciji in sistemizaciji delovnih mest predpisan pogoj znanje jezika narodne skupnosti.

- za delovna mesta, na katerih javni uslužbenci pri opravljanju dela ne uporabljajo jezika narodne skupnosti (niti pisno niti ustno ne komunicirajo s strankami), se v sistemizaciji delovnih mest znanje jezika narodne skupnosti ne določi kot pogoj za zasedbo delovnega mesta, prav tako ne dodatek.

Ko je znanje jezika italijanske ali madžarske narodne skupnosti določeno kot posebni pogoj za zasedbo delovnega mesta, mora javni uslužbenec v skladu z *Zakonom o javnih uslužbencih* pred sklenitvijo delovnega razmerja oziroma pred nastopom dela izkazati oziroma dokazati izpolnjevanje tega pogoja. Preverjanje izpolnjevanja pogoja znanja jezika narodne skupnosti (zakonodaja posebej ne določa načina preverjanja) je prepuščeno odločitvi in presoji predstojnika organa, ki mora določiti način preverjanja, s katerim se ugotovi, ali javni uslužbenec izpolnjuje pogoje za konkretno delovno mesto, na katerem se zahteva znanje jezika narodne skupnosti.

Preverjanje, ali ima zaposleni osnovno ali višjo raven znanja, je možno na podlagi dokumentacije, ki jo posameznik predloži (zakonodaja točno definira, kateri dokumenti so ustrezni), ali pa na podlagi pisnega ali ustnega preizkusa, ki ga opravi oseba, ki je kvalificirana za presojno znanja jezika narodne skupnosti (profesor italijanskega ali madžarskega jezika, sodni tolmač za navedena jezika ali prevajalec), ali kako drugače.

Načrt ukrepov Vlade Republike Slovenije za izvajanje predpisov na področju dvojezičnosti 2015–2018 (2015) navaja številne instrumente, ki prispevajo k uspehu izvajanja predpisov na področju dvojezičnosti – naj navedemo samo nekatere: nadzor pravilnosti sistemizacije delovnih mest, nadzor nad izvajanjem dvojezičnosti, proučitev pravilnosti oziroma upravičenosti izplačevanja dodatkov za dvojezičnost, nadzor glede izvajanja dvojezičnosti na področju delovanja organov občine (seje občinskih organov, objava splošnih aktov), nadzor delovanja občinske uprave, skrb za e-storitve, izvedba tečajev jezika narodnih skupnosti za zaposlene (brezplačno, periodično), prevajanje oziroma zagotavljanje vseh obrazcev v jeziku narodne skupnosti itd.

3 Pregled in analiza dosedanjih raziskav in relevantne literature

Iz analize zakonskih podlag ugotavljamo, da slovenska jezikovna politika omogoča posebne spodbude za rabo in učenje manjšinskega jezika v javnem sektorju. Imenovanje na določene položaje v javnem sektorju je pogojeno z znanjem manjšinskega jezika, predvidene pa so tudi finančne spodbude za dvojezičnost v obliki dodatka k plači. Kljub temu je izvajanje politike manj

učinkovito od pričakovanega. Etnografske raziskave, opravljene med večinskim in manjšinskim prebivalstvom že v letih 1991 in 1997, so pokazale, da se večinski in manjšinski jezik v praksi ne uporabljata enakovredno. Uporaba obeh jezikov na delovnem mestu je verjetnejša med pripadniki manjšine, medtem ko uslužbenci, ki so po narodnosti Slovenci, pretežno uporabljajo le slovenski jezik (Nečak Lük 1993, 2000). V zadnjem času se razmere niso spremenile. Iz poročila o položaju jezikovnih manjšin, ki ga je nedavno objavil Svet Evrope, je razvidno, da narodne manjšine na splošno ne oporekajo kakovosti ustavnega in pravnega okvira, pri izvajanju v praksi – na primer uporaba jezika v javnih prostorih na lokalni ravni in kakovost izobraževanja, ki je na voljo v manjšinskih jezikih, pa so vrzeli (Svetovalni odbor Okvirne konvencije za varstvo narodnih manjšin 2018, 4; gl. tudi Lantschneret et al. 2012). Raziskave, ki jih je izvedel Inštitut za narodnostna vprašanja, so pokazale, da javni uslužbenci, ki so pripadniki večine, jezika manjšine v praksi pogosto ne govorijo dobro, tudi če je to pogoj za delovno mesto in tudi če so upravičeni do dodatka za dvojezičnost (Medvešek in Bešter 2016). Uporaba obeh jezikov za notranjo komunikacijo v javni upravi je verjetnejša med pripadniki manjšine, pripadniki večinskega naroda pa pretežno uporabljajo le slovenski jezik.

Prav tako ugotavljamo, da okrnjena učinkovitost jezikovne politike na področju javne uprave ni posledica pomanjkanja podpore prebivalstva (Novak Lukanović 2003) ali neustrezne zakonodaje. Raziskava *Dvojezičnost v Sloveniji*, ki jo je med letoma 2005 in 2007 na reprezentativnem vzorcu prebivalstva slovenske Istre in Prekmurja izvedel Inštitut za narodnostna vprašanja v Ljubljani, kaže, da se velika večina anketirancev strinja, da bi moralo biti znanje obeh jezikov pogoj za zaposlitev na območju ne glede na delovno mesto. Rezultati kažejo, da večina anketirancev meni, da bi morale biti izrečene denarne ali druge sankcije, če ni poskrbljeno za dvojezično komunikacijo, vključno z zaposlitvijo ustreznega kadra in zagotavljanjem informacij v obeh jezikih. Dodatno nadomestilo za dvojezičnost na delovnem mestu podpira 91 % anketirancev. Z drugimi besedami: anketiranci načeloma podpirajo jezikovno politiko, ki spodbuja dvojezičnost javnih uslužbencev, v praksi pa se komunikacija nagiba k izključni rabi slovenščine, zlasti med mladimi (Medvešek in Bešter 2016). Rezultati kažejo, da vzrok za neučinkovitost institucionalne dvojezičnosti (natančneje programa dodatka za dvojezičnost) ni ne pomanjkanje podpore članov manjšinske skupnosti ne močno negativno stališče članov večine. Iz tega lahko zaključimo, da je neučinkovitost politike posledica njenega neustreznega oblikovanja in izvajanja.

Empirične raziskave tudi ugotavljajo, da je ena od pomanjkljivosti funkcionalne dvojezičnosti v javnem sektorju, da je potrebna raven jezikovnega znanja v zakonodaji sicer natančno opredeljena (gl. Novak Lukanović 2003; Medvešek in Bešter 2016, 177–178), toda posameznik, ko zaseda določeno delovno mesto, dejansko ne obvlada manjšinskega jezika tako dobro, kot

to predvideva sistematizacija, in posledično ga nesuvereno uporablja. To pomeni, da se pripadniki manjšine na javne uslužbenke pogosto raje obrnejo v slovenščini, še posebno, če so ti pripadniki večinske skupnosti, ki italijanščine ali madžarščine največkrat ne obvladajo dovolj dobro. Raven znanja jezika javnih uslužbencev pa je spremenljivka, na katero jezikovna politika lahko vpliva. Še en primer, ki ima vpliv, je sestava lokalnega prebivalstva. Preseljevanje pripadnikov srbske, hrvaške, bosanske, črnogorske, makedonske in albanske skupnosti v slovensko Istro in Prekmurje spreminja družbeno in kulturno strukturo lokalnega prebivalstva ter utegne spreminjati demografsko strukturo območja in zmanjšati proporcionalnost govorcev manjšinskega jezika na tem območju.

Nekatere raziskave o jezikovnih politikah so imele cilj podpreti manjšinske jezike v različnih evropskih državah (Grin et al. 2003; Gazzola et al. 2016; Laakso et al. 2016), vendar nobena od raziskav ni obravnavala italijanščine in madžarščine v Sloveniji s primerjalnega vidika. Še pomembneje je, da se večina omenjenih raziskav osredotoča na naknadno evalvacijo, ne pa tudi na težave pri oblikovanju in izvedbi politike. Obstoječe raziskave o jezikovni politiki v Sloveniji obravnavajo pretežno okoliščine, v katerih se jezikovna politika izvaja. Burra in Debeljuh (2013) denimo opisujeta vitalnost italijanščine v skladu z devetimi parametri vitalnosti jezika, ki jih predlaga Unesco (2003). Pa vendar se te raziskave ne ukvarjajo z notranjimi značilnostmi procesa oblikovanja politike in njihovimi vplivi na vitalnost jezika.

Brez dvoma pa je pri analiziranju učinkovitosti dodatka za dvojezičnost treba upoštevati teoretični model, ki sloni na treh parametrih: »sposobnost–priložnost–želja« (angl. *Capacity-Opportunity-Desire* ali model COD) (Grin in Vaillancourt 1999). Model izraža logiko ukrepanja politike, ki je namenjena (i) izboljšanju jezikovnih spretnosti govorcev manjšinskega jezika (sposobnost oziroma *capacity*); (ii) ustvarjanju novih priložnosti za rabo jezika (priložnost oziroma *opportunity*) in (iii) vplivanju na stališča govorcev, da bi povečali njihovo željo po rabi jezika (želja oziroma *desire*). V modelu se izvajanje sistematičnih ukrepov politike na vseh treh področjih hkrati odraža v povečani rabi manjšinskega jezika in posledično v izboljšanju njegove vitalnosti. Model COD je bil doslej uspešno uporabljen v dveh mednarodnih projektih, ki sta se ukvarjala z vrednotenjem jezikovnih politik za podporo manjšinskim jezikom, in sicer v projektu *Support for Minority Language in Europe*, ki ga je v obdobju 2002–2003 financirala Evropska komisija (Grin et al. 2003), ter v projektu *European Language Diversity for All*, ki ga je v letih 2011–2013 prav tako financirala Evropska komisija (Laakso et al. 2016).

Pravna podlaga za jezikovno politiko na narodnostno mešanih območjih in program dodatka za dvojezičnost sta v Sloveniji vzpostavljena, postavlja pa se vprašanje, kako notranji in zunanji kulturni, družbeni, politični in gospodarski dejavniki vplivajo na oblikovanje in izvajanje programa dodatka

za dvojezičnost na dveh narodnostno mešanih območjih. Seveda ni nujno, da so vsi dejavniki relevantni v vsaki fazi jezikovne politike na narodnostno mešanih območjih.

4 Dejavniki, ki vplivajo na uspešnost dodatka za dvojezičnost v javnih ustanovah na narodnostno mešanih območjih v Sloveniji

Ugotavljanje uspešnosti izvajanja dvojezičnosti v javnih ustanovah na narodnostno mešanih območjih v Sloveniji v povezavi s programom dodatka za dvojezičnost smo umestili v okvir, ki ga sestavljajo različni dejavniki. Na učinkovitost oziroma neučinkovitost programa dodatka za dvojezičnost vplivajo zunanji in notranji dejavniki. Prav ti dejavniki lahko potencialno vplivajo na proces oblikovanja in izvajanja politike (dvojezičnosti) na dveh narodnostno mešanih območjih v Sloveniji.

Primeri *zunanjih dejavnikov*, ki vplivajo na oblikovanje politike, so demografska sestava prebivalstva, sprememba sestave prebivalstva na trgu dela zaradi migracijskih tokov (na primer preseljevanje madžarsko govorečih državljanov iz Prekmurja v Ljubljano zmanjšuje število madžarsko govorečih kandidatov za delovna mesta v javni upravi v Prekmurju), razpoložljivost usposobljenih prevajalcev in tolmačev na trgu dela ter višina sredstev, namenjenih jezikovni politiki.

Primeri *notranjih dejavnikov* pa so stopnja zavzetosti nosilcev odločanja, na primer stališča javnih uslužbencev, spremembe upravne organizacije javnih služb, prepričanja in pričakovanja prebivalstva ter pomanjkanje ustreznih kazalnikov za spremljanje razvoja jezikovnih spretnosti javnih uslužbencev. Ideološki pogled oblikovalcev politike je tudi primer notranjega dejavnika, ki lahko vpliva na kakovost oblikovanja politike. Če oblikovalci politike sledijo povsem formalističnemu pristopu k jezikovni politiki (torej če s svojim delovanjem zgolj formalno upoštevajo pravila), je manj verjetno, da bodo dosegli cilje, kot tisti, ki težave rešujejo s ciljno usmerjenim pristopom.

Jezikovna politika vsake države se v praksi izvaja prek različnih instrumentov. Teorija razlikuje štiri tipe instrumentov, s pomočjo katerih posamezna vlada želi doseči svoje cilje. Poznamo zakonodajne (vladne), finančne, informacijske in organizacijske instrumente. Tako razlikovanje je pomembno tudi v jezikovni politiki in načrtovanju (jezikovna politika in načrtovanje – JPN). Nekateri instrumenti JPN na primer temeljijo na denarnih spodbudah za učenje jezika (ne pa nujno za njegovo uporabo), na primer v obliki »dodatka za dvojezičnost« v Kanadi, na dveh narodnostno mešanih območjih v Sloveniji ter na ladinsko govorečem območju v Italiji. Primer instrumenta, ki temelji

na spodbudah, je tudi tako imenovani certifikat večjezičnosti (*Label für die Mehrsprachigkeit*), ki ga poznajo v švicarski javni upravi (Gazzola 2016).

Instrumenti jezikovne politike in zunanji dejavniki vplivajo na notranjo jezikovno ureditev (NJU) na institucionalni ravni, torej v javnih ustanovah.

NJU zaznamujejo različne spremenljivke:

- jezikovna znanja (JZ)/jezikovne spretnosti zaposlenih;
- pogostost rabe jezikovnih znanj (PR);
- obseg prevajanja in tolmačenja (PT).

Dvojezično sporazumevanje na institucionalni ravni, v javnih ustanovah, je torej možno le, če imajo zaposleni zahtevana jezikovna znanja, če jih uporabljajo in če so na voljo tudi storitve jezikovnega posredovanja (prevajanja). Navedene spremenljivke se med seboj prepletajo in so v medsebojni soodvisnosti. Pogostost rabe jezikovnih znanj (PR) je odvisna od jezikovnega znanja oziroma jezikovnih spretnosti posameznika (JZ), na JZ vpliva PR, bolj ali manj intenzivna raba PT pa vpliva na potrebo po jezikovnih znanjih (JZ) in pogostost njihove rabe (PR).

Zunanji ali notranji dejavniki, ki smo jih že omenili, vplivajo na jezikovno znanje oziroma jezikovne spretnosti (JZ), na pogostost rabe jezika (PR) in na obseg prevajanja oziroma tolmačenja (PT).

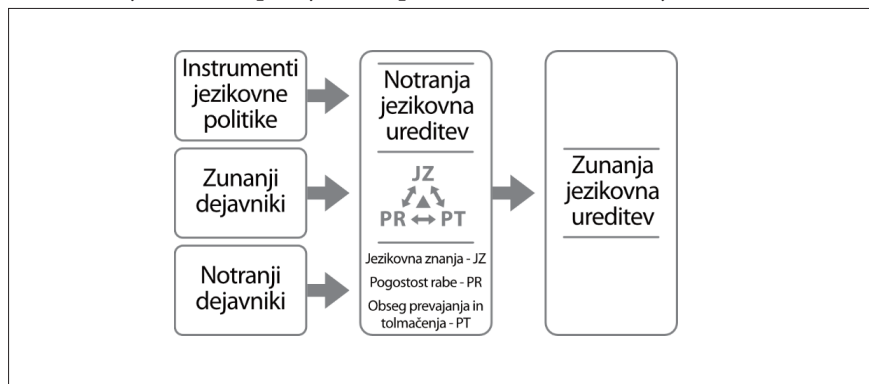
Poleg že omenjenih notranjih dejavnikov pa obstajajo tudi še drugi dejavniki, ki jih lahko opredeljujemo kot notranje dejavnike in ki lahko vplivajo na notranjo jezikovno ureditev, na primer razpoložljivi viri (na primer finančni), intrinzična oziroma notranja motivacija zaposlenih in vodij za učenje in uporabo jezika, postopek zaposlovanja, notranje sheme poklicnega napredovanja, tehnološka orodja (npr. večjezične podatkovne baze in strojno prevajanje), pogostost interakcij med zaposlenimi in število udeležencev na sestankih. Izhodiščni okvir, ki smo si ga postavili, predpostavlja, da vsebinske in institucionalne jezikovne politike vplivajo na notranje spremenljivke, s tem pa notranjo jezikovno ureditev vodijo v smer doseganja ciljev oblikovalca politike (npr. povečane uporabe manjšinskega jezika v javni upravi).

Zunanja jezikovna ureditev (ZJU), ki jo zaznamujejo tako zunanji dejavniki kot spremenljivke notranje jezikovne ureditve (NJU), pa pomeni, da obstajajo uradni obrazci v dveh jezikih, da obstaja dostop do zaposlitve v javni upravi, da je omogočen dostop do informacij v dveh jezikih.

Spremembe v NJU vplivajo na ZJU. Dvojezična javna uprava mora biti sposobna zagotavljati storitve v več kot enem jeziku. Izpostavljamo, da zagotavljanje dvojezičnih storitev na področju javne uprave (seveda tudi na vseh področjih javnega življenja) prispeva k vitalnosti manjšinskega jezika. Med značilnostmi NJU in njenimi učinki na ZJU ni linearne in deterministične povezave. Na primer izboljšanje jezikovnih znanj oziroma spretnosti javnih uslužbencev, ki delajo na okencih uradov javne uprave, ne pomeni nujno

povečanja *rabe* tega jezika pri tamkajšnjih dvojezičnih prebivalcih, če ti ne vedo, da so javni uslužbenci dvojezični ali da so postali (bolj) dvojezični.

Skica1: Dejavniki, ki vplivajo na uspešnost dodatka za dvojezičnost

Vir: Novak Lukanović 2020.

5 Prikaz izbranih rezultatov empiričnega raziskovanja

Že iz izbora prikazane zakonodaje v prejšnjem poglavju je razvidno, da je zakonodaja postavljena tako, da močno podpira znanje in rabo jezika narodne skupnosti. Kljub temu dejstvu pa smo v raziskavi *Institucionalna dvojezičnost na narodnostno mešanih območjih v Sloveniji: evalvacija dodatka za dvojezičnost* postavili hipotezo, da je neučinkovitost politike posledica njenega neustreznega oblikovanja in izvajanja. Postavili smo si številna vprašanja, odgovori na katera bodo nakazali učinkovitost dodatka za dvojezičnost. Navajamo nekatera vprašanja:

- Ali finančne spodbude pomembno vplivajo na razvoj JZ, PR, ali PT?
- Ali dodatek za dvojezičnost nagraduje znanje jezika ali njegovo uporabo?
- Ali bodo, če javni uslužbenci niso motivirani za uporabo jezika, denarne spodbude za njegovo učenje povzročile začasno izboljšanje JZ, ne pa tudi PR?
- Če jezikovna znanja niso stalno spremljana, bodo finančne spodbude verjetno kratkoročno učinkovite, dolgoročno pa ne?
- Ali je dodatek za dvojezičnost, povezan s ciljem usposobljenosti, jasno opredeljen ali ne? Če ni, bo učinkovitost dodatka za dvojezičnost verjetno nizka.

Na osnovi analitične sheme, ki upošteva vpliv notranjih in zunanjih dejavnikov na rabo jezika narodne skupnosti na institucionalni ravni in

povezavo z dodatkom na dvojezičnost, ter izhajajoč iz analize normativnih dokumentov na ravni države in uradnih dokumentov o jezikovni politiki na nacionalni ravni, smo pripravili spletno anketo, rezultati katere nam bodo dali odgovor na postavljeno hipotezo. Spletno anketo (»online« anketo) smo izvedli med vsemi zaposlenimi v izbranih javnih institucijah v občinah na slovensko-italijanskem in slovensko-madžarskem narodnostno mešanem območju in na ta način zagotovili reprezentativnost vzorca, natančneje, zagotovili smo »reprezentativno javno upravo« (Kübler 2013, 78–80; Turgeon in Gagnon 2013), kar pomeni, da odraža raznolikost sestavnih delov, da vključuje posameznike različnega jezikovnega, narodnostnega in družbenega porekla. Tako smo anketo izvedli med zaposlenimi v okviru štirih različnih področij javnega sektorja, ki so po našem mnenju najustreznejša in najbolj reprezentativna za ugotavljanje učinkovitosti dodatka na dvojezičnost:

- občina, upravna enota (JU),
- sodišče (SO),
- zdravstveni dom (ZD),
- center za socialno delo (CS).

Spletna anketa je imela 34 vprašanj, ki so se nanašala na splošne demografske podatke anketirancev, vprašanja o prvem jeziku, oceno znanja jezika po kriterijih SEJO, delovno mesto anketiranca, prejemanje dodatka za dvojezičnost, frekvenco rabe jezika narodne skupnosti na delovnem mestu – s strankami in sodelavci, stališča anketirancev do dvojezičnega dodatka, njegovo ustreznost in predloge za izboljšanje.

K sodelovanju smo povabili vse zaposlene v obravnavanih ustanovah, ne glede na to, ali imajo dodatek za dvojezičnost ali ne, kajti zanimajo nas tudi stališča tistih, ki dodatka ne prejema. Anketa je bila poslana 1.347 uslužbencem/posameznikom. Na anketo se je odzvalo 951 uslužbencev, od katerih je anketo delno ali v celoti zaključilo 589 uslužbencev. Prazno anketo je pustilo 362 uslužbencev, kar je po naši oceni velik odstotek, ki zahteva nadaljnjo obravnavo in ugotavljanje, zakaj niso želeli izpolniti ankete. Stopnja odgovorov oziroma realizacija ankete je tako 44-odstotna. Analiza podatkov nam tudi pokaže, da posamezniki niso odgovorili vedno na vsa vprašanja.

Čeprav so vprašani lahko odgovarjali v slovenskem, italijanskem ali madžarskem jeziku, se je večina odločila odgovarjati v slovenskem jeziku (97,4 %), le majhen delež (2,6 %) predstavljajo ankete v madžarskem (1,6 %) in italijanskem jeziku (1 %). Ta podatek nas ne preseneča, kajti tudi pri empiričnem raziskovanju v preteklosti se je vedno večina anketirancev odločila za slovenski jezik. Predvidevamo, da zato, ker je nosilna institucija raziskave iz Ljubljane, zato ocenjujejo, da je bolje, da odgovarjajo v slovenskem jeziku, ali pa niso dovolj suvereni v madžarskem ali italijanskem jeziku, da bi anketo ustrezno izpolnili.

V anketi je sodelovala večina žensk, najštevilčnejšo starostno skupino so predstavljali respondenti, stari 41–48 let. Med anketiranimi je skoraj polovica takih, ki so dokončali visoko šolo, fakulteto ali akademijo (prejšnja univerzitetna diploma ali sedanja 2. bolonjska stopnja); nekaj več kot petina pa je oseb z dokončano 4-letno srednjo tehniško/strokovno šolo ali gimnazijo (opravljena matura). Visoko stopnjo izobraženosti kaže tudi podatek, da ima le 1,2 % anketiranih srednješolsko izobrazbo in le 0,2 % anketiranih osnovnošolsko izobrazbo. V vzorcu, ki ga obravnavamo, je največ anketirancev (22,9 %) na trenutnem delovnem mestu zaposlenih od 1 do 5 let; sledijo jim tisti, ki prav tako predstavljajo dobro petino in so na delovnem mestu zaposleni od 11 do 15 let. Najmanjši delež (5,5 %) pa predstavljajo vprašani, ki so na trenutnem delovnem mestu zaposleni od 26 do 30 let in pa manj kot 1 leto.

Osnovni pogoj za uspešno uresničevanje institucionalne dvojezičnosti sta jezikovno znanje zaposlenih (JZ) in pogostost rabe jezikovnih znanj (PR), ki sta pomembna dejavnika notranje jezikovne ureditve (NJU). To vsebuje zakonodaja, o kateri pišemo v posebnem poglavju našega prispevka. Če zaključimo, ta dva pogoja – JZ in PR – predstavljata temelj tako z zakonskega kot teoretičnega vidika, zato v pričujočem prispevku izpostavljam rezultate spletne ankete, ki se nanašajo na enega od omenjenih dejavnikov – JZ.

Izmed 589 zaposlenih iz obeh narodnostno mešanih območjih, ki so spletno anketo izpolnili, je na vprašanje o dodatku odgovorilo samo 487 zaposlenih (82,7 %), od katerih jih 357 prejema dodatek za dvojezičnost (76,4 %).

Tabela 1: Dodatek za dvojezičnost glede na narodnostno mešano območje

	Vzorec	
	N	%
Prekmurje	112	31,4
Slovenska Istra	245	68,6
Skupaj	357	100

Vir: Novak Lukanović 2020.

Jezikovno znanje zaposlenih in stališča do dodatka za dvojezičnost

V anketi smo postavili vprašanje o znanju jezika (slovenskega in madžarskega oziroma italijanskega) v vseh štirih sporazumevalnih dejavnostih – slušno in bralno razumevanje, govorno sporazumevanje ter pisno sporočanje. Upoštevali evropsko jezikovno lestvico, smo posamezne ravni opisali in zavestno posameznih ravni nismo označili z A1, A2, B1, B2, C1 in C2, temveč smo podali opise posamezne ravni in tako se je lahko posameznik odločil, kako ocenjuje

svojo sporazumevalno zmožnost.⁸ Samoocenjevanje posameznih sporazumevalnih dejavnosti nam omogoča, da ugotovimo, ali imajo posamezniki, vključeni v raziskavo, *aktivno znanje jezika manjšine* (obvladajo ga na vseh štirih sporazumevalnih dejavnostih) ali *samo pasivno* (zadostujeta le dve receptivni dejavnosti – poslušanje in branje). Že pri odločitvi za metodo samoocenjevanja smo se zavedali, da taka metoda ni najzanesljivejša, toda izhajali smo iz predpostavke, da so rezultati lahko vseeno koristni, kajti v povezavi z rabo manjšinskega jezika (italijanskega oziroma madžarskega), predvsem s količino rabe na delovnem mestu, lahko ocenimo dejansko/realno stopnjo izvajanja dvojezičnosti v javnih institucijah in upravičenost dodatka za dvojezičnost.

Večina zaposlenih, ki prejema dodatek za dvojezičnost, je svoje znanje manjšinskega jezika ocenila zelo visoko, kar nam prikazujejo podatki v spodnjih tabelah:

Tabela 2: Samoocenjevanje znanja različnih ravni za madžarski jezik

Sporazumevalna dejavnost	A1	A2	B1	B2	C1	C2	Skupaj
Slušno razumevanje	3 2,8 %	4 3,8 %	22 20,8	15 14,1 %	19 19,9 %	43 40,6 %	106 100 %
Bralno razumevanje	5 4,8 %	5 4,8 %	27 26 %	17 16,3 %	18 17,3 %	32 30,8 %	104 100 %
Govorno sporazumevanje	7 6,7 %	10 9,6 %	23 22,1 %	19 18,3 %	16 15,4 %	29 27,9 %	104 100 %
Pisno sporočanje	16 15,1 %	9 8,5 %	23 21,7 %	19 17,9 %	16 15,1 %	23 21,7 %	106 100 %

Vir: Novak Lukanović 2020.

Tabela 3: Samoocenjevanje znanja različnih ravni za italijanski jezik

Sporazumevalna dejavnost	A1	A2	B1	B2	C1	C2	Skupaj
Slušno razumevanje	0 0 %	7 3,0 %	29 12,3 %	26 11,1 %	63 26,8 %	110 46,8 %	235 100 %
Bralno razumevanje	4 1,7 %	5 2,1 %	40 16,9 %	51 21,5 %	55 23,2 %	82 34,6 %	237 100 %
Govorno sporazumevanje	4 1,7 %	12 5,1 %	56 23,6 %	49 20,7 %	53 22,4 %	63 26,6 %	237 100 %
Pisno sporočanje	7 3,0 %	18 7,6 %	71 30,1 %	52 22,0 %	45 19,1 %	43 18,2 %	236 100 %

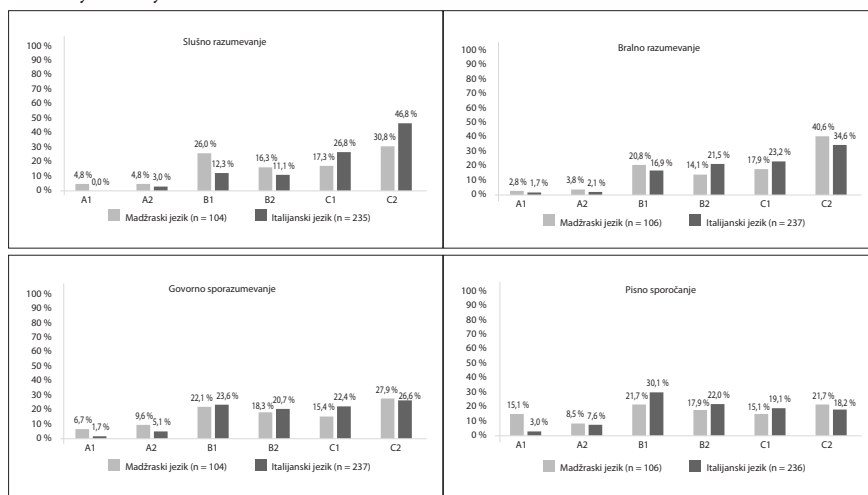
Vir: Novak Lukanović 2020.

⁸ Sporazumevalno zmožnost tako kot Pirih Svetina (2001, 45) razumemo kot znanje in vedenje, ki posamezniku omogoča, da lahko ustrezno in učinkovito produktivno/tvorno (govorjenje in pisanje) in receptivno (poslušanje, branje) uporablja jezik v določeni situaciji, v vsakdanjem življenju, doma ali na delu.

Podatki kažejo, da večina zelo dobro ocenjuje slušno sporazumevanje tako madžarskega kot italijanskega jezika, nekoliko slabše je ocenjeno bralno sporazumevanje, nato sledi govorno sporazumevanje, najslabše pa je ocenjeno pisno sporočanje. Pri tem izstopa zlasti pisno sporočanje v madžarskem jeziku, kjer je relativno velik delež zaposlenih to ocenil z najnižjo stopnjo – A1 in A2. Nekoliko boljši rezultat je za italijanski jezik. Če upoštevamo zahteve zakonodaje, ki opredeljuje višino dodatka glede na aktivno ali pasivno znanje, na osnovi pridobljenih podatkov ugotavljamo, da večina, ki prejema dodatek, aktivno obvlada italijanski oziroma madžarski jezik in je torej upravičena do 6-odstotnega dodatka k osnovni plači. To pomeni, da ima večina zaposlenih višjo raven znanja jezika (kar po zakonodaji ustreza B2) v vseh štirih dejavnostih, medtem ko pasivno znanje pomeni znati jezik na osnovni ravni znanja (ustreza A2). V našem primeru je velik del zaposlenih ocenil, da je njihovo znanje celo odlično ter ustreza ravnema C1 in C2.

Razlike v oceni znanja glede na območje so pri zaposlenih, ki prejemaajo dodatek, prikazane v spodnjem grafu.

Graf 1–4: Porazdelitev odgovorov jezikovne ravni znanja glede na madžarski in italijanski jezik

Vir: Novak Lukanović 2020.

Pri oceni znanja jezika je indikativno upoštevati tudi dejavnik, kateri jezik je posamezniku prvi (materni) jezik. V spodnji tabeli so prikazani odgovori zaposlenih.

Tabela 4: Materni oziroma prvi jezik vprašanih, ki prejemajo dodatek za dvojezičnost

	Prekmurje	Slovenska Istra
Slovenščina	53 47,3 %	208 88,5 %
Madžarščina	36 32,1 %	-----
Italijanščina	-----	2 0,9 %
Slovenščina in madžarščina	23 20,6 %	
Slovenščina in italijanščina	-----	25 16,6 %
Skupaj	112 100 %	235 100 %

Vir: Novak Lukanović 2020.

Večina vprašanih (tistih, ki prejemajo dodatek za dvojezičnost) v slovenski Istri je navedla kot svoj prvi jezik slovenščino in istočasno ocenila svoje znanje italijanskega jezika na relativno visoki ravni, medtem ko so podatki za Prekmurje drugačni – več kot polovica vprašanih je navedla kot prvi jezik madžarščino oziroma oba jezika – slovenščino in madžarščino kot prva jezika. Preseneča nas podatek o visoki stopnji znanja italijanskega jezika kot drugega jezika. Poglobljena analiza bo pokazala, ali finančna spodbuda (dodatek) res vpliva na razvoj JZ in tudi na PR.

Poleg stopnje znanja manjšinskega jezika pri zaposlenih, ki prejemajo dodatek, nas je zanimalo tudi stališče zaposlenih o dodatku, zato smo jim postavili vprašanje, ali je dodatek za dvojezičnost, ki je povezan z njihovim delovnim mestom, ustrezen mehanizem, ki spodbuja rabo jezika manjšine (madžarskega oziroma italijanskega) na delovnem mestu. Podatki kažejo, da večina ocenjuje dodatek kot ustrezen mehanizem, relativno velik delež (vsaj po naši oceni) pa je mnenja, da dodatek za dvojezičnost ne spodbuja rabe manjšinskega jezika na delovnem mestu, oziroma o tem nimajo mnenja (tabela 5).

Tabela 5: Odgovori anketiranih na vprašanje, ali menijo, da je dodatek za dvojezičnost, vezan na njihovo delovno mesto, ustrezen mehanizem, ki jih spodbuja, da uporabljajo drugi jezik

	Prekmurje	Slovenska Istra
Da	52 46,9 %	150 61,4 %
Ne	44 39,6 %	64 26,2 %
Ne vem	15 13,5 %	30 12,3 %
Skupaj	111 100 %	244 100 %

Vir: Novak Lukanović 2020.

Seveda nas je zanimalo, kako zaposleni utemeljujejo to, da je dodatek za dvojezičnost ustrezen oziroma neustrezen mehanizem za spodbujanje rabe manjšinskega jezika na delovnem mestu. Navajamo samo nekatere odgovore, ki odražajo stališča zaposlenih tako v Prekmurju kot v slovenski Istri. Pri večini je denarna stimulacija pomemben mehanizem, ki spodbuja rabo manjšinskega jezika s strankami na delovnem mestu.

Vprašani v Prekmurju so zapisali, da je dodatek za dvojezičnost ustrezen mehanizem (navajamo samo nekatere odgovore):

Zaradi tega, ker zaposleni večinoma razgovor s stranko začnemo v slovenskem jeziku. Tudi madžarsko govoreče stranke se potem trudijo odgovarjati v slovenskem jeziku. Dodatek za dvojezičnost je zato ustrezen mehanizem, da v takih razgovorih namesto slovenskega jezika uporabljamo madžarski jezik za lažje razumevanje s stranko.

Dobra motivacija ... Ker vsak želi večjo plačo.

Spodbuja predvsem tiste, ki slabše razumejo jezik, saj je »denarna nagrada« na nek način motivacija zanje, da se jezika boljše in hitreje naučijo. Če želimo zaposlitev na dvojezičnem območju, je v vsakem primeru pogoj znanje madžarskega jezika.

Dodatek za dvojezičnost predstavlja tovrsten ustrezen mehanizem, saj javnega uslužbenca dodatno motivira in spodbuja k uporabi drugega jezika na delovnem mestu in na ta način pripomore k temu, da se jezik še več uporablja in dejansko »živi« v institucijah na dvojezičnih območjih.

Ker sem plačana za dvojezičnost, sem dolžna uporabljati oba jezika, glede na potrebe in želje uporabnikov.

Vprašani v slovenski Istri so navajali podobne argumente, zakaj je dodatek za dvojezičnost ustrezen mehanizem (navajamo samo nekatere odgovore):

Mislim, da se strokovni delavci zaradi dodatka bolj potrudijo pri sporazumevanju s stranko, že zato, ker vedo, da dodatek prejema, in se počutijo dolžne upravičiti prejetje tega. Imela sem namreč izkušnjo sodelavca, ki dodatka ne prejema, razume pa drugi jezik in se s stranko ni potrudil niti najmanj v pogovoru. Sodelavki je rekel, da za to ni plačan in je stranko odslovil.

Ker je vsak za opravljanje svojega dela rad plačan.

Finančna spodbuda je velik motivator.

Ker spodbuja uporabo tujega jezika, saj ta ni moj materni jezik, pri čemer je izražanje misli, dejstev in navodil veliko težje. Prevajanje ne more biti simultano, ampak se navezuje na področje oziroma zadevo posamezne stranke, ki je v obravnavi. Verjamem, da je denarna spodbuda zaposlenih najbolj učinkovito sredstvo uporabe tujega jezika, saj se zadovoljstvo stranke ob njenem odhodu iz pisarne kasneje ne pozna na nobeni ravni odločanja. Je pa zagotovo boljši občutek posamezniku – zaposlenemu, ki jo vidi oditi zadovoljno. Česar pa nadrejeni tega ne more zaznati (ker nadrejeni – vodje ne sedijo v pisarni s svojimi podrejenimi).

Pri vsakodnevnem delu se srečujemo s strankami, ki govorijo drugi jezik. Znanje drugega jezika je torej potrebno za normalno vsakodnevno opravljanje delovnih dolžnosti, za kar se prejme dodatek za dvojezičnost.

Zavedam se, da živim na dvojezičnem območju. Ker živim v okolju, kjer se govori slovensko in italijansko, mi je logično, da s sokrajani (tudi izven službe) govorim italijansko in slovensko /.../ Ker ima Slovenija tako specifično oziroma bogastvo, da imamo italijansko in madžarsko manjšino, mislim, da je razumljivo, da sodelavci, ki imajo znanje teh jezikov, da se jih nagradi za njihovo znanje in delo.

Ker zaposlenega motivira za samoiniciativno učenje strokovnega izrazoslovja iz svojega delovnega področja (česar šolski sistem ne nauči). Sicer bi morali zagotoviti prevajalca že za najkrajše in najenostavnejše dopise ter razlago strankam.

Menim, da je prav, da so zaposleni tudi finančno nagrajani za uporabo svojega znanja – tudi ko gre za pravico drugače govoreče stranske. Menim, da se tako aktivno spodbuja tudi mlajše, da se učijo jezika. Se pa strinjam, da bi se moglo znanje jezika aktivno preverjati. Ne zdi se mi primerno, da imajo dodatek ljudje, ki ne znajo niti osnov, vendar pa potrdilo o znanju jezika.

Čeprav vprašani prejemajo dodatek za dvojezičnost, so do njega kritični v obeh narodnostno mešanih območjih in relativno velik delež (nekoliko večji delež je v Prekmurju) jih ocenjuje, da ni ustrezen mehanizem. Pri utemeljevanju tega mnenja zaposleni tako v Prekmurju kot v slovenski Istri podajajo podobne argumente, ki na nek način dajejo tudi odgovor, zakaj se raba dveh jezikov na institucionalni ravni ne izvaja, o čemer poročajo raziskave (Medvešek in Bešter 2016; Novak Lukanović in Mulec 2014). Tudi iz poročil javnih ustanov oziroma organov, ki delujejo na narodnostno mešanem območju, je mogoče razbrati nekatere pomanjkljivosti pri izvajanju dvojezičnosti (Medvešek et al. 2020).

Odgovore, ki so jih zapisali vprašani, lahko strnemo v tri ugotovitve, in sicer, da višina dodatka ni ustrezna, da je dodatek prenizek in da sam dodatek ne zagotavlja izvajanja poslovanja v dveh jezikih.

Naj navedemo samo nekatere odgovore, ki so jih zapisali vprašani. V Prekmurju navajajo:

*/.../ dodatek za dvojezičnost ni ustrezen mehanizem, ker so dodatki majhni, jezik uporabljam zaradi strank /.../
/.../ ker je dodatek prenizek za spodbudo /.../*

Dodatek za dvojezičnost sploh ne spodbuja uporabe drugega jezika na delovnem mestu. Tisti, ki govorimo drug jezik, ga bomo uporabljali v vsakem primeru, ostali pa v nobenem primeru. Zdi se mi tudi nepošteno, da tisti posamezniki, ki dodatek prejemajo, ne znajo spregovoriti niti ene besede v jeziku, za rabo katerega vsak mesec prejemajo dodatek k plači. Menim, da bi se dejanska raba jezika na delovnem mestu morala preverjati.

Premajhen razpon višine dodatka za dvojezičnost ne omogoča ustrezne spodbude (na primer najmanj 12 % in največ 15 %).

Neustrezna je tudi razporeditev dodatka na nekaterih delovnih mestih.

Ker je že sama zaposlitev brez dokazila o znanju jezika nemogoča /.../

Zaposleni v slovenski Istri so mnenja:

Na dvojezičnem območju smo praktično primorani uporabljati drug jezik z nekaterimi strankami. Obravnava in stik z italijansko govorečo stranko je vsekakor boljša, če znamo in uporabljamo njihov jezik. Trenutna ureditev dodatka ne stimulira rabe drugega jezika in je uporaba le-tega na delovnem mestu prepuščena lastni presoji, iznajdljivosti in samoiniciativnosti.

Ni ustrezen, ker nima nobene zveze s tem, da bo spodbujal k rabi drugega jezika. Uporaba drugega jezika je nujna in je prav, da se prejema dodatek, ker je zahtevna v upravnih postopkih in je dodatek zakonsko pridobljena pravica in ne spodbuda.

Dodatek za dvojezičnost ni garancija, da bo javni uslužbenec uporabljal jezik narodne manjšine.

Bolj bi pomagali tečajji v organizaciji delodajalca, kjer bi se učili in ponavljali jezik s poudarkom na besedišču stroke.

Dodatek je izredno nizko vrednoten glede na zahtevano raven znanja jezika (italijanščine). Nimajo vsi zaposleni znanja italijanskega jezika in vseeno prejemajo dodatek (nepravičnost).

Drugi jezik nam je položen v »zibelko«. Uporabljamo ga, ker ga znamo in ne zaradi dodatka.

6 Zaključek

Jezikovna politika na dveh narodnostno mešanih območjih v Sloveniji si prizadeva povečati vitalnost italijanščine in madžarščine. Učinkovita jezikovna politika z mehanizmom dodatka za dvojezičnost in z izobraževanjem spodbuja razvoj posameznikove zmožnosti, da obvlada dva jezika (Medvešek et al. 2020). Prav tako mora ustvarjati priložnosti za njuno rabo in s promoviranjem dveh jezikov v javni upravi izboljšati stališča, ki jih imata manjšina in večina

do dvojezičnosti. Dejstvo je, da program dodatka za dvojezičnost na narodnostno mešanih območjih ne predstavlja samo nekega »dodatek za uspešnost«, temveč tudi *systematično* vpliva na vitalnost jezika narodne skupnosti. Toda za učinkovitost programa je treba zagotoviti tudi možnosti jezikovnega usposabljanja, ugotavljajo zaposleni, vključeni v našo anketo.

V našem empiričnem raziskovanju, ki ga delno prikazujemo v pričujočem prispevku, ugotavljamo stopnjo znanja manjšinskega jezika – madžarskega in italijanskega – uslužbencev, ki prejemajo dodatek za dvojezičnost ter predstavljamo stališča zaposlenih do dodatka, ki jim predstavlja »nagrado« za znanje in motivacijo za njegovo rabo.

Rezultati projekta bodo spodbudili javno razpravo o programu dodatka za dvojezičnost in oblikovalcu politike pomagali sprejemati boljše odločitve glede jezikovne politike na narodnostno mešanih območjih. Kot ugotavljata Weimer in Vining (2014, 209), »le redko obstajajo popolne rešitve za težave v politikah, vendar so nekatere boljše od drugih. Glavna naloga analitikov politik je prepoznati tiste, ki imajo največ možnosti za izboljšanje družbenih razmer, kar se meri s točno določenimi cilji in merili.«

Finančne spodbude, kot je dodatek za dvojezičnost, so na primer eden od ukrepov, ki jih je sprejela Kanada za spodbujanje uporabe francoščine v zvezni upravi (Kübler et al. 2011). V švicarski zvezni upravi se dvojezičnost med javnimi uslužbenci (zlasti med vodij enot) spodbuja predvsem s prepričevanjem in posnemanjem dobrih zgledov (Gazzola 2016). Zmotno bi bilo trditi, da je edina pomembna spremenljivka višina finančnih sredstev, ki jih država nameni politiki. Ekonomisti so že raziskovali vplive posameznih finančnih spodbud na delovno uspešnost zaposlenih (včasih se uporablja izraz plačilo za uspešnost oziroma *pay for performance*). Iz literature je razvidno, da dodatki k plači pozitivno vplivajo na zaposlene samo pod določenimi pogoji (Weibel et al. 2010). Ugotoviti, kateri so ti pogoji, in razumeti naravo teh spodbud te vloge notranjih in znanjih kulturnih ter političnih dejavnikov, ki pojasnjujejo vzorce jezikovne rabe, je temeljnega pomena za oceno kakovosti programske teorije, na kateri temelji politika dodatka za dvojezičnost.

Literatura in viri

- Burra, A. in Debeljuh A., 2013. *L'italiano nelle aree di confine. Analisi e proposte per la sua rivitalizzazione*. Centro Italiano di Promozione, Cultura, Formazione e Sviluppo »Carlo Combi«, Koper.
- Čok, L. in Zudič Antonič, N., 2012. *Italian: the Italian language in education in Slovenia*. Mercator European Research Centre on Multilingualism and Language Learning. Leeuwarden.
- Dular, J., 2002. Pavno uredenje položaja slovenskog jezika kao državnog jezika. *Riječ*, 8 (1), 30–34.
- Dular, J., 2008. Usmeritve nacionalnega jezikovnopolitičnega programa na področju vzgoje in izobraževanja. V M. Ivšek (ur.) *Jeziki v izobraževanju. Zbornik prispevkov konference. Ljubljana, 25.–26. septembra 2008*. Zavod Republike Slovenije za šolstvo, Ljubljana, 79–94.
- Gazzola, M., 2016. Programmazione e controllo della »politica del plurilinguismo« nell'amministrazione federale svizzera. *Studi Italiani di Linguistica Teorica e Applicata*, 45 (3), 479–497.
- Gazzola, M., Grin, F., Moring, T. in Häggmann J., 2016. The EU's financial support for regional or minority languages: A historical assessment. *Razprave in gradivo: revija za narodnostna vprašanja*, 77, 33–66.
- Göncz L., 2020. *Zgodovina dodatka za dvojezičnost v Sloveniji*. Interno gradivo. Inštitut za narodnostna vprašanja, Ljubljana.
- Grin, F. in Vaillancourt, F., 1999. *The cost-effectiveness evaluation of minority language policies: Case studies on Wales, Ireland and the Basque Country*, ECMI Monograph n. 2. European Centre for Minority Issues, Flensburg.
- Grin, F., Moring, T., Gorter, D., Häggman, J., Ó Riagáin D. in Strubell, M., 2003. *Support for minority languages in Europe*. Evropska komisija, Bruselj.
- Kübler, D., 2013. Verwaltungsorganisation in einem mehrsprachigen Land. V A. Ladner, J.-L. Chappelet, Y. Emery, P. Knoepfel, L. Mader, N. Soguel, in F. Varone (ur.) *Handbuch der öffentlichen Verwaltung in der Schweiz*. Neue Zürcher Zeitung Verlag, Zürich.
- Kübler, D., Kobelt, E. in Andrey, S., 2011. Vers une bureaucratie représentative. La promotion de la représentation et de la diversité linguistiques dans l'administration fédérale en Suisse et au Canada, *Canadian Journal of Political Science/Revue canadienne de science politique*, 44 (4), 903–927.
- Laakso, J., Sarhima, A., Spiliopoulou Åkermark, S. in Toivanen, R. (ur.), 2016. *Towards openly multilingual policies and practices assessing minority language maintenance across Europe by*. Multilingual Matters, Bristol.
- Lantschner, E., Constantin, S. in Marko J. (ur.), 2012. *Practice of minority protection in Central Europe*. Nomos, Baden-Baden.
- Medvešek, M. in Bešter, R., 2016. Institucionalna dvojezičnost v Prekmurju. V D. Grafenauer in K. Munda Hirnök (ur.) *Raznolikost v raziskovanju etničnosti: izbrani pogledi*. Inštitut za narodnostna vprašanja, Ljubljana, 168–190.
- Medvešek, M., Munda Hirnök, K., Kovács, A., Novak Lukanovič, S., Kolláth, A. in Rudaš, J., 2020. Vloga dvojezičnega šolstva pri ustvarjanju podlag za uresničevanje

- institucionalne dvojezičnosti na narodno mešanem območju v Prekmurju, zaključno poročilo. Inštitut za narodnostna vprašanja, Ljubljana.
- Načrt ukrepov Vlade Republike Slovenije za izvajanje predpisov na področju dvojezičnosti 2015–2018, 2015, št. 61400-22015/5. https://www.gov.si/assets/vladne-sluzbe/UN/Nacrt-ukrepov-dvojezicnost-2015-2018/3b1d466bd6/Nacrt_ukrepov_dvojezicnost_2015-2018.pdf (dostop 16. 11. 2020).
- Nečak Lük, A., 1993. Medetnični odnosi v slovenskem etničnem prostoru: primerjalna analiza elementov narodnostne identitete prebivalstva na stičnih območjih obmejnih regij Slovenije, Avstrije, Italije in Madžarske, *Razprave in gradivo: revija za narodnostna vprašanja*, 28, 5–14.
- Nečak Lük, A., 2000. Sociolingvistični položaj. V A. Nečak Lük (ur.) *Medetnični odnosi in etnična identiteta v slovenskem etničnem prostoru: Urejanje medetničnih odnosov v Lendavi*. Inštitut za narodnostna vprašanja, Ljubljana, 135–148.
- Normativna ureditev dvojezičnega poslovanja, 2018. Ministrstvo za javno upravo, 28. 8. 2018, št. 007-481/2018/6. <https://www.gov.si/assets/ministrstva/MJU/Usluzbenski-sistem/OSTALO/Normativna-ureditev-dvojezicnega-poslovanja-avgust-2018.docx> (dostop 16. 11. 2020).
- Novak Lukanović, S. in Limon, D., 2012. Language policy in Slovenia, *Language, Culture and Curriculum*, 25 (1), 27–39.
- Novak Lukanović, S. in Limon, D., 2014. Attitudes to bilingual education in Slovenia, *Current Issues in Language Planning*, 15 (3), 1–17.
- Novak Lukanović, S., 2003. Jezikovno prilagajanje na narodno mešanih območjih v Sloveniji, *Razprave in gradivo: revija za narodnostna vprašanja*, 42, 38–62.
- Novak Lukanović, S., 2020. *Institucionalna dvojezičnost na narodno mešanih območjih v Sloveniji: zbirnik podatkov*. Interno gradivo. Inštitut za narodnostna vprašanja, Ljubljana.
- Sklep o koeficientih za določanje osebnih dohodkov*. Uradni list RS 17 (1992).
- Skupni evropski jezikovni okvir: učenje, poučevanje, ocenjevanje*, 2011. prevod Irena Kovačič. Ministrstvo Republike Slovenije za šolstvo in šport, Urad za razvoj šolstva, Ljubljana. <http://centerslo.si/wp-content/uploads/2015/10/SEJO-komplet-za-splet.pdf> (dostop 10. 11. 2020).
- Sodni red*. Uradni list RS 87 (2016).
- Svetovalni odbor o okvirni konvenciji za varstvo narodnih manjšin (2018). Četrto mnenje Sloveniji. Strasbourg: Svet Evrope.
- Štrukelj, I., 1993. Nekateri vidiki jezikovnega načrtovanja in jezikovne politike. V I. Štrukelj (ur.) *Jezik tako in drugače*. Društvo za uporabno jezikoslovje Slovenije, Ljubljana, 41–55.
- Štrukelj, I., 1998. Transnacionalne integracije, jezikovna politika in načrtovanje jezika. V I. Štrukelj (ur.) *Jezik za danes in jutri*. Inštitut za narodnostna vprašanja, Ljubljana, 19–33.
- Toporišič, J., 1991. *Družbenost slovenskega jezika. Sociolingvistična razpravljanja*. DZS, Ljubljana.
- Turgeon, L. in Gagnon, A. G., 2013. The Politics of Representative Bureaucracy in Multilingual States: A Comparison of Belgium, Canada and Switzerland. *Regional & Federal Studies*, 23 (4), 407–425.

- UNESCO, 2003. Language vitality and endangerment, UNESCO ad hoc expert group on endangered languages. Organizacija Združenih narodov za izobraževanje, znanost in kulturo (UNESCO), Pariz.
- Uredba o količnikih za določitev osnovne plače in dodatkih zaposlenim v službah vlade Republike Slovenije in v upravnih organih.* Uradni list RS 35 (1996).
- Uredba o notranji organizaciji, sistemizaciji, delovnih mestih in nazivih v organih javne uprave in v pravosodnih organih.* Uradni list RS 58 (2003).
- Uredba o upravnem poslovanju.* Uradni list RS 20 (2005).
- Ustava Republike Slovenije.* Uradni list RS 33 (1991).
- Ustava Socialistične republike Slovenije.* Časopisni zavod »Uradni list SR Slovenije« (1963).
- Ustava Socialistične republike Slovenije.* Časopisni zavod »Uradni list SR Slovenije« (1974).
- Weibel, A., Rost, K. in Osterloh, M., 2010. Pay for performance in the public sector - benefits and (hidden) costs. *Journal of Public Administration Research and Theory*, 20 (2), 387–412.
- Weimer, D. L. in Vining, A. R., 2014. *Policy analysis: Concepts and practice* (6th ed.). Prentice-Hall, Englewood Cliffs.
- Zakon o državni upravi.* Uradni list RS 113 (2005).
- Zakon o javnih uslužbencih.* Uradni list RS 63 (2007 – UPB), 65 (2008), 69 (2008 – ZTFI-A), 69 (2008 – ZZavar-E) in 40 (2012 – ZUJF).
- Zakon o organiziranosti in delu v policiji.* Uradni list RS 15 (2013), 11 (2014), 86 (2015), 77 (2016), 77 (2017), 36 (2019) in 66 (2019 – ZDZ).
- Zakon o posebnih pravicah italijanske in madžarske narodne skupnosti na področju vzgoje in izobraževanja.* Uradni list RS 35 (2001), 102/ (2007 – ZOsn-F) in 11 (2018).
- Zakon o priznavanju poklicnih kvalifikacij zdravnik, zdravnik specialist, doktor dentalne medicine in doktor dentalne medicine specialist.* Uradni list RS 107 (2010) in 40 (2017 – ZZdrS-F).
- Zakon o sistemu plač v javnem sektorju.* Uradni list RS 108 (2009 – UPB), 13 (2010), 59 (2010), 85 (2010), 107 (2010), 35 (2011 – ORZSPJS49a), 27 (2012 – odl. US, 40/12 – ZUJF, 46 (2013), 25 (2014 – ZFU), 50 (2014), 95 (2014 – ZUPPJS15), 82 (2015), 23 (2017 – ZDOdv), 67 (2017) in 84 (2018).
- Zakon o splošnem upravnem postopku.* Uradni list RS 24 (2006).
- Zudič Antonič, N. in Zorman, A., 2004. Linguistic and sociocultural transition in Slovenia: the Italian ethnic group, past and present. *Transition studies review*, 11 (3), 171–184.
- Zudič Antonič, N., 2011. Presentazione del modello di formazione per insegnanti operanti in aree plurilinguistiche con presenza di lingua minoritaria. *Metodički obzori*, 6 (12), 35–47.

Bilingualism bonus in public institutions in ethnically mixed areas of Slovenia

Abstract

The chapter provides a brief outline of the legislation related to the implementation of institutional bilingualism in the Republic of Slovenia. A special emphasis is placed on the bilingualism bonus programme as one of the main policy instruments for the implementation of bilingualism in public institutions in ethnically mixed areas. Various instruments and factors that denote both internal and external language arrangements in ethnically mixed areas are described. The conclusion offers selected empirical data on the success or failure of the bilingualism bonus, which make up the empirical part of the project *Institutional bilingualism in ethnically mixed areas in Slovenia: evaluation of the bilingualism bonus*.

Keywords: ethnically mixed area, bilingualism bonus, public institutions, level of fluency in minority language, positions